

Eppen ezért Deák szelleméhez hiven szent meggyőződés az, hogy a nemzetet mág-násoknak és papoknak vezetni nem szabad. *(Igaz, úgy van!)* Csak az a nemzet lehet boldog, annak a nemzetnek törvényei lehetnek tiszták és üdvösek, ahol a mág-nás és az egyházi osztály nem avatkozik be a politikába. Tisztelnünk kell ugyan a mág-násokat és a papságot; magasabb társadalmi állásuk előtt meg kell hajolnunk, de csak oly feltétel alatt, hogy ők a gondviselés által rájuk ruházott hatalom, dicsőség és vagyon nélkülözhető részét nemzetünk javára fordítsák.

A parlamentben most az a kérdés foglalkoztatja a törvényhozókat, hogy mi szabadelvűek legyünk-e, vagy nem. Hát én kijelentem, *mi történelmi hagyományaink alapján sem lehetünk mások, mint haladók és szabadelvűek, kik megbecsüljük a munkát és a munkást, de nem tűrjük el azt, hogy a munkástársadalmi osztályt felekezetekre széttagolják.*

Alkotmányunk megjavítására célzó összes törekvéseink odairányulnak, hogy *népünk választójoga gyökeresen kiszélesíthetők és hogy általános, szabad és korlátlan választás jogában minden felnőtt magyar ember fölrüháztassék. (Éljenk éljen és taps.)* Vigyázni kell azonban arra, hogy Bánffy Dezső hagyományaihoz képest, hogy a nemzet ellen működő nemzetiségek és egyházak ennek a jognak korlátlan élvezésében ne részesüljenek, nehogy a magyar nemzet és a magyarság megbénítására dolgozhassanak. Ezt a kérdést úgy kell megoldani, hogy vele a magyarság ereje növekedjék.

Itt van a felekezeti kérdés. A valláshoz, a valláserkölcshöz való ragaszkodás mindig erőny volt, soha bűn, azt meggátolni semmikép sem lehet és nem szabad.

Ez igaz. Hanem ennek a föltétele a tökéletes jogegyenlőség s az állam erejéből arányos segítség, mindegyik egyház és mindegyik felekezet javára. Ma már nálunk minden felekezetnek önkormányzó joga van, olyan nagy, amilyen nincsen a világ egyetlen államában sem. Pedig mi nem is vagyunk minden vallásunkkal magyarok. Fájdalom, így volt ez már akkor, mikor Árpád idejött. Nem üresen találtuk mi az országot. A magyar nemzet türelmes, szabadságszerető, jogtisztelő nemzet, nem bántotta őket. Bennünket mindig fenyegette az idegenek, a védelem nagy harcokkal járt, amire egészséges katonai erő kellett és ezt a magyar nemzetnek mindig meg is adták. Hadvezetésben, néha jó uralkodókban sem volt hiány. Az isteni gondviselés egy pár száz esztendő óta egy kicsit hanyatlott. Ez a hanyagság nem tőlünk függ.

Tegnap este félnyolc órakor tudtam meg, hogy Szeged város első kerületében a választók tekintélyes része reám is gondolt. Egész éjjel tanácskoztunk, hat órakor reggel indulnunk kellett, az isten ide segített és itt vagyunk. Látom, hogy itt is van egy kis felekezetiesség és sajátos, hogy amellet a nagy szabadság mellett, amelyet a magyar faj önmagának biztosított és amelyet a birodalma területén élő idegeneknek is mindig megadott ez az ország, mégis úgy alakult ki, mint egy sakktábla. Hatvan négy kocka van rajta. Nyolcféle fajból és nyolcféle egyházból. Minden egyháznak megadtuk az önkormányzati jogot, amit arra használtak föl, hogy szervezkedjenek, vagyont szerezzenek, ebből a vagyonból támogatassanak azután olyan külföldi szövetségeket is, amelyek ellenségei ennek az államnak. Ezek a felekezetek iskolát is tartanak fenn, ahol ellenségeinknek nevelik a gyermekeket. Mindenütt, ahol a felekezetek nem magyar iskolákat tartanak fenn, ott magyar iskolákat kell fentartani. Nem vagyunk gazdagok, de olyan szegények sem vagyunk, hogy saját ellenségeinknek ne tudnánk iskolákat alapítani.

Engedje meg a gondviselés, hogy a három nap múlva megtörténő választás azzal

a renddel, azzal a tisztességgel és azzal a becsületességgel folyjon le, amely Szeged városának becsületes, tisztességes jólelkű polgáraihoz illik. Senki meg ne bántsa az egymásközi békességet, az egymás iránti tiszteletet és jóindulatot. Ezzel akarok győzni, ez szerezh nekem örömet, boldogságot. Tartsa meg az isten Szeged első kerületének polgárait egészségben, békességben, nekem örömmre, hazánknak örök büszkeségére.

Szünni nem akaró, lelkes, frenetikus éljenzés és taps követte Eötvös magas szárnyalású beszédét.

Balassa Armin dr köszönetet mond Eötvösnek ragyogó fényes beszédéért és fölhívja a nagygyűlést és Eötvös Károlyt, az országos nemzeti munkapárt szabadelvű programja alapján kiáltja ki képviselő jelöltjévé. (Lelkes éljenzés és taps.)

Vázsonyi fölszólal.

Meggyőző, elragadó volt Eötvös Károly programbeszéde s a frenetikus ünneplés, melyben a programbeszéd után a képviselőjelöltet részesítették, bizonyítéka annak, hogy Szeged I. kerületének liberális választói a legjobb kezükbe teszik le a kerület mandátumát, mikor Eötvös Károlyt küldik a parlamentbe Bánffy Dezső báró helyére.

Méltó pendantja volt az ő beszédének, Vázsonyi fölszólalása. A nagy szónok elemében volt s fulmináns beszédével szöges ostort suhogtatott a klerikalizmus, a felekezeti politika hátán. Magával ragadta a lelkeket és a harcra való készség tüztét szinte démoni erővel szította a legizzóbbra. Megbűvölve hallgatták ezeket a ragyogó mondatokat, mikben az igazság oly művészi szépségekkel revelálódott. Vázsonyi Vilmos ezeket mondotta: Mint a munkapárt törhetlen hive megyek majd be az önök mandátumával a parlamentbe. *Khuen-Héderváry* miniszterelnök urnak rajongó hive és barátja vagyok, az egész liberális kormányt tisztelem és becslöm és teljes lélekkel-szívvvel támogatom.

Tisztelt polgártársaink!

A nagy magyar Alföldnek ez a középpontja nem választhatott magának méltóbb férfit képviselőjelöltjéül, mint Eötvös Károlyt, aki legragyogóbb szelleme ennek az országnak és magyar lelkében egyuttal ott lobog az a hagyományos magyar szabadelvűség, amely mindenkor egybe folyt a magyar nemzet küzdelmeivel. A mi szabadságharcainkat nemcsak az ország alkotmányáért, nemcsak az ország függetlenségéért vívtuk meg. Mindegyik szabadságharcnak ott volt éltető lelke: a szabadelvűség, a demokrácia.

Tisztelt uraim! Ebben a városban, ahol a szabadságharcunk vége felé ülésezett a magyar országgyűlés, ahol a fölszabadítás munkáját befejezte, mert szabadságot és polgári jogot adott azoknak is, akikről negyvennyolc megfélekedezett. Ebben a városban, ahol a jobbágyok, a városi polgárok fölszabadítója, *Kossuth* Lajos munkálkodott, ebben a városban lehet-e, szabad-e kibontani egy olyan zászlót, amely polgár és polgár között vallás terén akar különbséget tenni, vajjon ki milyen vállaláshoz tartozik? Polgártársaink! Ha ezek a szomorú alakok éltek volna 1848-ban, ha ilyen szomorú alakokból állott volna a magyar nép, ezek határozatot hoztak volna, hogy nem követik *Kossuth* Lajost, mert ő luteránus, mi pedig katolikusok vagyunk.

Egyre hallják önök a harangok megkondulását, hogy ebben az országban veszedelemben van a vallás istene, leakarják dönteni őt a trónjáról és a védelmezők akkor követik el a legnagyobb Isten káromlást, amikor azt hiszik, hogy az ő nyomoruságos, kis segítségükre a hatalmas uristennek szüksége van. Ha a vallás „védelmező”, a vallási lobogókat bontogatnák, azt hiszi az ember, hogy a társadalomban nagy az ájtatosság, hogy a templomok minden nap telve vannak azokkal az ájtatos hívőkkel, a vallás úgy él az ő lelkükben, miként nekik a vallás azt megparancsolja és ezzel szemben meg kell állapítani azt, hogy a vallás emberei beszélnek legkevésbé igazat. Ez a türelmetlenség, amely végig viharzik Magyarországon és amelynek egyik zászló bontását szemlélték Szegeden, ez a türelmetlenség nem a középkori hitbuzgóságnak türelmetlensége. Azok, ha a máglyákat is ők emeltek és odacipelték a más vallásukat, hitte a vallásban. Ezeket a modern klerikálisokat nem vezeti más, csak egy modern szellem, a klerikálisok szelleme, amely még a vallást is hasznosítani akarja. Ez a klerikalizmus a lelkeknek nagy romlottságot jelent. Mindent jelent, csak hitbuzgalmat nem. Ez jelent egy védvámot, amelylyel bizonyos valláshoz tartozó egyéneket más vallásuk versenyevel szemben megakariják védelmezni. Ha valaki vallásra hivatkozik, az vagy tökfílkó, vagy gonosz ember. Tökfílkó, aki azt akarja, hogy a vallásra való hivatkozás adjon neki előnyt szemben az erőssel, a bölcseséssel. Gonosz ember, ha ezen a címen akarja más ember társának a kárát. Mi a vallást nem támadjuk. Miért támadnánk azt? Nem hirdet senki hadjáratot a vallás ellen. Akik a vészharangot megkondítják, azok hamis tűzjelzésben bűnösök és ilyen címen kell őket kihágásban elmarasztalni. A vallás belső éltető lelkét mi nem támadjuk, hirdetjük, követeljük annak megvalósítását mert a demokrácia minden tétele befér abba, hogy szeresd felebarátodat mint önmagadat. Aki felebarátját nem szereti úgy mint önmagát, az nem akarja felebarátját megvédeni.

Szeged város polgárai előtt tehát, Uraim egy nagy kérdés vár eldöntésre. Nemcsak arról van szó, ami itten kockán forog, *nemcsak Szegednek sorsa, hanem az ország politikájának fordulása függ attól, miként fognak választani Szeged polgárai.* Nemcsak arról van szó, hogy egy országos hírű, a magyarság történelmével egybeforrt kiváló politikust fognak megválasztani Önök, (Éljenzés) szemben azokkal, akik Szegedet lenézve, mint valami kis falu, a szomszédos földesurat kívánják Szeged város képviselőjévé (Abcug, le vele). Mintha Szeged ilyen importra rászorulna. Nemcsak arról van szó, hanem Önökön áll annak a példának statuálása, hogy polgár és polgár között felekezet szerint különbséget tenni nem lehet. Önöknek lesz kötelessége az egész ország színe előtt megmutatni azt, hogy a magyar Alföld szívébe nem férközhettek be ezek a nemzetrontó érzések és szenvedések.

Önöknek kedves polgártársaim már az első jelentkezésénél le kell taposniok ezt a vakmerőséget, amely néppárti elveket, klerikális elveket akar becsempészni a munkapártba. Azt kérdezem, ha az a munkapárt, amely azt mondja magáról, hogy benne föltámadt a régi szabadelvű párt, benne föltámadt az a régi szabadelvű párt, amely megcsinálta az egyházpolitikai törvényeket, azt kérdelem én, hogy az a munkapárt, hogy türethet a kebelében olyan egyéneket, akik ember és ember között felekezeti különbséget tesznek?!

Nyugatról importált gondolatok ezek, amint Önök gyakran hallják azoktól, akik nem akarják megtanulni, hogy ma már nincs különbség Magyarország és a Nyugat között, mert talán már mégis bizonyos idő telt el azóta, amióta Széchenyi megírta a „Kelet Népét” belátható